

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 22 mars 2023

Mål nr

Ö 5012-22

PARTER

Klagande

CL

Ombud: Advokaterna FR och CAÅ

SAKEN

Uteslutning ur Sveriges advokatsamfund

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Sveriges advokatsamfunds disciplinnämnds beslut 2022-06-23 i ärende
D-2021/1291 och D-2021/0670

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen avslår överklagandet.

Dok.Id 253300

HÖGSTA DOMSTOLEN	Postadress	Telefon 08-561 666 00	Expeditionstid
Riddarhustorget 8	Box 2066	Telefax -	08:00–12:00
	103 12 Stockholm	E-post:	13:15–16:00
		hogsta.domstolen@dom.se	
		www.hogstadamstolen.se	

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

CL har yrkat att Högsta domstolen ska upphäva Sveriges advokatsamfunds disciplinnämnds beslut att utesluta henne ur Advokatsamfundet.

Disciplinnämnden har motsatt sig att beslutet upphävs. För det fall Högsta domstolen skulle finna att omständigheterna är sådana att de ska leda till annan påföljd än uteslutning har nämnden yrkat att CL i stället ska tilldelas en varning förenad med en straffavgift om 50 000 kr.

CL har, för det fall hon vinner framgång med sin förda talan, yrkat ersättning för rättegångskostnad i Högsta domstolen.

SKÄL

Vad målet gäller

1. En advokat har åtagit sig ett uppdrag som offentlig försvarare för en misstänkt som hon hade en personlig relation med. Den huvudsakliga frågan i målet är om advokaten därigenom har åsidosatt sina plikter som advokat på ett sådant sätt att det ska medföra uteslutning ur Advokatsamfundet (8 kap. 7 § andra stycket rättegångsbalken).

Bakgrund

Inledning

2. Sveriges advokatsamfunds disciplinnämnd har beslutat att utesluta CL ur Advokatsamfundet. Nämnden har ansett att hon åsidosatt sina plikter som advokat och att omständigheterna är synnerligen försvårande (8 kap. 7 § andra stycket rättegångsbalken).

3. Disciplinnämndens beslut gäller två disciplinärenden, ett som Advokatsamfundets styrelse tagit upp utan anmälan och ett som tagits upp efter anmälan av åklagare. Båda ärendena avser sammanfattningsvis att CL samtidigt som hon företrätt en person, EM, också haft en personlig relation med honom.
4. CL förordnades i juli 2019 som offentlig försvarare för EM med anledning av att han var misstänkt för grov stöld. Målet avskrevs senare i samma månad. I augusti 2019 förordnades hon på nytt som offentlig försvarare för EM med anledning av att han var misstänkt för grovt olaga tvång. Målet avslutades genom dom i hovrätten i januari 2020 som fick laga kraft.
5. Under våren 2020 inledde CL en personlig relation med EM. Den 6 augusti 2020 åtog hon sig ett nytt uppdrag som offentlig försvarare för EM med anledning av att han var misstänkt för försök till mord. Några dagar därefter åtog hon sig även ett uppdrag som målsägandebiträde för EM med anledning av att han blivit skjuten.
6. Den 16 september 2020 frånträdde hon sina uppdrag efter påpekande från en åklagare att det med hänsyn till hennes relation till EM var olämpligt att hon företrädde EM.

Skälen för disciplinnämndens beslut

7. Disciplinnämnden har sammanfattningsvis funnit följande.
8. CL har inlåtit sig i ett antal ekonomiska transaktioner av varierande slag med klienten EM som inte var en följd av hennes uppdrag som offentlig försvarare för denne. Hon har därför brutit mot förbudet mot ekonomiska transaktioner med klienten och därigenom allvarligt brutit mot god advokatsed.

9. Vidare har CL allvarligt åsidosatt sina plikter som advokat genom att åta sig ett försvararuppdrag för EM efter det att hon inlett en personlig relation med honom och frånträda uppdraget först efter påpekande från åklagaren.

10. CL har även till EM och en annan person uppgett namnet på en presumtiv klient som sökt henne på kontoret och som tillhörde den andra sidan i det gängkrig som pågick. Eftersom CL inte ägt föra den informationen vidare har hon – oavsett bakgrunden till och syftet med att lämna informationen – brutit mot god advokatsed.

11. CL har genom sitt agerande på ett flagrant sätt brutit i kravet på integritet och oberoende gentemot sin klient. Utredningen visar att det inte har varit fråga om någon enstaka händelse där hon agerat i strid med vad som förväntas och krävs av en advokat, särskilt av en försvarare. Mot bakgrund av att klienten var misstänkt för, och sedermera även dömdes för, allvarlig brottslighet, har det funnits en risk för att CL genom sitt agerande jämnat vägen för klientens brottsliga verksamhet eller i vart fall främjat hans intressen på ett otillbörligt sätt.

12. Sammantaget har vad som förevarit fått till följd att CL hamnat i ett sådant beroendeförhållande till klienten EM, att hon inte intagit den fria och oberoende ställning gentemot honom som krävs för att hon skulle kunna fullgöra uppdraget som hans försvarare. Hon har inte bedrivit sin advokatverksamhet på ett sätt som främjar det goda rättssamhället. Hennes agerande har kommit att allvarligt äventyra advokatens kärnvärden, särskilt vad avser upprätthållande av oberoende och integritet.

13. Nämnden har funnit att omständigheterna är synnerligen försvårande och att hon därför ska uteslutas. Nämnden har förordnat att beslutet genast ska verkställas.

Målet i Högsta domstolen

CLs inställning och uppgifter

14. CL har gjort gällande att disciplinnämnden felaktigt grundat sitt beslut på vissa omständigheter som är stridiga och som inte är styrkta. Under alla förhållanden kan hon inte anses ha åsidosatt sina plikter som advokat på ett så synnerligen försvårande sätt att det motiverar uteslutning.

15. Hon har vidare fört fram att det inte i Advokatsamfundets vägledande regler finns något förbud för en advokat att företräda en person som advokaten har en nära relation till. Dessutom hade hon inga uppdrag för EM när hon inledde den personliga relationen med honom. Det innebär i vart fall att det endast är omständigheter som inträffat efter det att hon förordnades som offentlig försvarare den 6 augusti 2020 fram till dess att hon avträdde den 16 september samma år som kan vara relevanta. Till detta kommer att hon under en period befunnit sig i en form av nödsituation som det bör tas hänsyn till.

16. CL, som hörts muntligen i Högsta domstolen, har berättat följande.

17. Hennes och EM:s relation var sporadisk. Den hade mer karaktär av en romans än ett förhållande. De bodde inte tillsammans och ibland gick det lång tid mellan de tillfällen de träffades. Hennes bild var att han lämnat det kriminella livet bakom sig eller att han i vart fall var på rätt väg och försökte så gott han kunde. När hon fick frågan om att bli hans offentliga försvarare i augusti 2020 undersökte hon, eftersom de hade en privat relation, extra noga om det fanns något som gav anledning att ifrågasätta hennes oberoende. Det kom inte fram något som fick varningsklockor att ringa. Hennes egentliga åtgärd med anledning av förordnandet var att hon närvarade vid ett kort förhör

som hölls med EM, ett förhör som dessutom inte gav någonting. Därefter frigavs EM.

18. Efter förordnandet träffade hon EM den 26 – 27 augusti 2020, efter det att han blivit skjuten. Vid detta tillfälle tog han hennes nyköpta mobiltelefon utan hennes tillåtelse. Det var en telefon som hon själv skulle använda. Hon märkte då att deras relation var förändrad. Han hade en annan ton mot henne. Hon valde att inte göra någon sak av att han tog hennes telefon, utan lät honom behålla den. Nästa gång som de träffades var på ett hotell i Stockholm i början av september. Hon hade då bokat ett hotellrum för sig och EM. Då var relationen som vanligt igen och hon tänkte inte på mobilhändelsen.

19. I september 2020 hyrde hon en lägenhet för egen del. Hon och EM träffades där, men han bodde inte där. Hon gav honom inte någon nyckel till lägenheten. Om han har vistats ensam i lägenheten har detta skett utan hennes tillstånd. Det fanns två nycklar och båda låg ofta i lägenheten. Han tog antagligen den ena.

20. Hon tillät honom inte att använda hennes kontokort eller hennes bil. Hon stod däremot för vissa utgifter för gemensam konsumtion, såsom utgifter för restaurang- och cafébesök samt hotell. Hon swishade även 2 000 kr till hans syster i början av september 2020.

Disciplinnämndens inställning

21. Disciplinnämnden har hänvisat till beslutet om uteslutning. Nämnden har framhållit att det huvudsakliga skälet för uteslutning är att CL inte borde ha åtagit sig något uppdrag som offentlig försvarare för EM efter våren 2020 då hon inlett en personlig relation med honom. Genom att åta sig uppdraget

har hon allvarligt brustit i de krav på oberoende och integritet som ställs särskilt på en advokat som är offentlig försvarare. Hon kände väl till hans kriminella bakgrund, vilken innefattade grov brottslighet. Alldeles oavsett när vissa händelser av ekonomisk karaktär ägt rum har det därför funnits en risk för att hon jämnat vägen för klientens brottsliga verksamhet eller i vart fall för att hon främjat hans intressen på ett otillbörligt sätt. Omständigheterna är därför synnerligen försvårande.

God advokatsed

22. En advokat ska i sin verksamhet redbart och nitiskt utföra de uppdrag som anförtrotts henne eller honom och iaktta god advokatsed (se 8 kap. 4 § första stycket rättegångsbalken). Grundläggande för lagstiftningen är att en advokats plikter avser såväl huvudmannens som det allmännas intressen (jfr NJA II 1943 s. 85).

23. Vad som är god advokatsed styrs och utvecklas i första hand genom Advokatsamfundets regler och disciplinnämndens praxis. Advokatsamfundet har tagit fram vissa regler och riktlinjer avseende advokaters yrkesutövning som dels tagits in i samfundets stadgar, dels framgår av Vägledande regler om god advokatsed. Till reglerna finns kommentarer av Advokatsamfundets styrelse.

24. En advokat ska enligt de vägledande reglerna som en oberoende rådgivare företräda och tillvarata klientens intressen inom ramen för gällande rätt och god advokatsed. Advokaten får inte låta sitt handlande påverkas av tanke på egna fördelar eller obehag eller av hänsyn till andra ovidkommande omständigheter. En advokat ska utöva sin verksamhet med integritet och på ett sätt som främjar det goda rättssamhället.

25. Bakom dessa regler kan urskiljas några särskilt viktiga grundläggande principer; oberoende, lojalitet mot klienten, konfidentialitet och undvikande av intressekonflikter. En advokat måste alltid stå fri och oberoende och det gäller även mot klienten. Det är nödvändigt eftersom advokaten annars kan komma att överskrida de gränser som gällande rätt och god advokatsed utstakar för advokatens handlingsfrihet. Advokaten ska dessutom alltid kunna ge klienten de råd och det biträde som objektivt sett är bäst för klienten och inte de råd och det biträde som klienten vill ha.

26. En advokat har vidare tystnadsplikt avseende det som anförtrotts advokaten inom ramen för advokatverksamheten eller som advokaten i samband därmed fått kännedom om. Tystnadsplikten kan omfatta också information som advokaten får från en presumtiv klient.

27. Ekonomiska transaktioner mellan en advokat och dennes klient får inte förekomma om sådana inte följer av uppdraget. För att transaktionen ska vara tillåten krävs en stark och närmast direkt koppling mellan transaktionen och uppdraget.

Särskilt om en advokats uppdrag som offentlig försvarare

28. När en offentlig försvarare ska förordnas för en person som är misstänkt för brott är huvudregeln att den som ska förordnas ska vara advokat. Endast om det föreligger särskilda skäl får någon som inte är advokat förordnas. (Se 21 kap. 5 § rättegångsbalken). Kravet syftar till att tillgodose de krav på särskilda kvalifikationer som både den misstänkte och det allmänna har på ett sådant uppdrag.

29. En försvarare ska med nit och omsorg tillvarata den misstänktes rätt och i detta syfte verka för sakens riktiga belysning. En person får inte vara försvarare om han eller hon haft uppdrag åt den misstänkte eller ekonomiska förbindelser med denne och omständigheterna är ägnade att minska förtroendet för försvararens förmåga att följa det som åligger försvararen. (Se 21 kap. 3 § tredje stycket och 7 §.)

30. Ett uppdrag som offentlig försvarare är ett förtroendeuppdrag som – speciellt på grund av kopplingen till att det föreligger en brottsmisstanke – ställer särskilda krav på advokatens oberoende och integritet i förhållande till såväl den misstänkte som det allmänna. Om försvararen har en nära personlig relation med den misstänkte upprätthåller försvararen typiskt sett inte detta oberoende, oavsett om någon särskild omständighet som påvisar detta har inträffat i det enskilda fallet eller inte. Risken är påfallande att försvararen – medvetet eller omedvetet – tar ovidkommande hänsyn.

31. Mot den bakgrunden kan det inte – annat än i yttersta undantagsfall – godtas att en advokat har ett uppdrag som offentlig försvarare för en person som advokaten samtidigt har en nära personlig relation till. En advokat som åtar sig eller behåller ett uppdrag som offentlig försvarare trots att han eller hon har en nära personlig relation med den misstänkte handlar därför regelmässigt i strid med de krav på oberoende och integritet som gäller för en advokat. Det innebär att advokaten åsidosätter sina plikter som advokat och kan tilldelas en disciplinär påföljd. (Se 8 kap. 7 § andra stycket rättegångsbalken.)

32. För att åsidosättandet ska kunna medföra uteslutning krävs att omständigheterna är synnerligen försvårande. Det ska alltid göras en

sammantagen bedömning av omständigheterna i det enskilda fallet. Bland det som i fall av det slag som är aktuellt i målet har särskild betydelse är typ och omfattning av den brottslighet som klienten misstänkts för och den personliga relationens beskaffenhet.

Bedömningen i detta fall

33. Av utredningen framgår att CL den 6 augusti 2020 åtog sig uppdraget att vara offentlig försvarare för EM som var misstänkt för försök till mord. Hon åtog sig uppdraget trots att de hade en nära personlig relation – en relation som hon själv beskrivit som en romans – sedan våren samma år. Det innebär att CL inte upprätthöll det krav på oberoende och integritet som gäller för ett uppdrag som offentlig försvarare. Genom att åta sig uppdraget åsidosatte CL sina plikter som advokat. Det finns därför förutsättningar för en disciplinär påföljd enligt 8 kap. 7 § andra stycket rättegångsbalken.

34. Frågan är då om omständigheterna är att bedöma som synnerligen försvårande.

35. Förordnandet den 6 augusti 2020 gällde misstanke om ett fall av mycket allvarlig brottslighet. Till det kommer att CL var medveten om att EM vid flera tillfällen tidigare varit misstänkt för allvarlig brottslighet eftersom hon varit offentlig försvarare för honom vid flera tillfällen under 2019. Det framgår vidare att hon avträdde uppdraget först en dryg månad efter förordnandet, sedan en åklagare påtalat att det var olämpligt att hon innehade uppdrag för EM. Redan det nu anförda innebär att det föreligger synnerligen försvårande omständigheter. Det är dessutom mycket försvårande att CL till EM lämnade uppgift om namnet på en presumtiv klient som kunde ha koppling till ett gentemot EM rivaliserande gäng.

36. Omständigheterna är därmed sådana att CL, såsom disciplinnämnden har funnit, ska uteslutas ur Advokatsamfundet.

I avgörandet har deltagit justitieråden Johnny Herre, Sten Andersson, Stefan Johansson, Cecilia Renfors och Christine Lager (referent)
Föredragande har varit justitiesekreteraren Hanna Hallonsten